

De munten van de eerste emirs van de Ghaznaviden

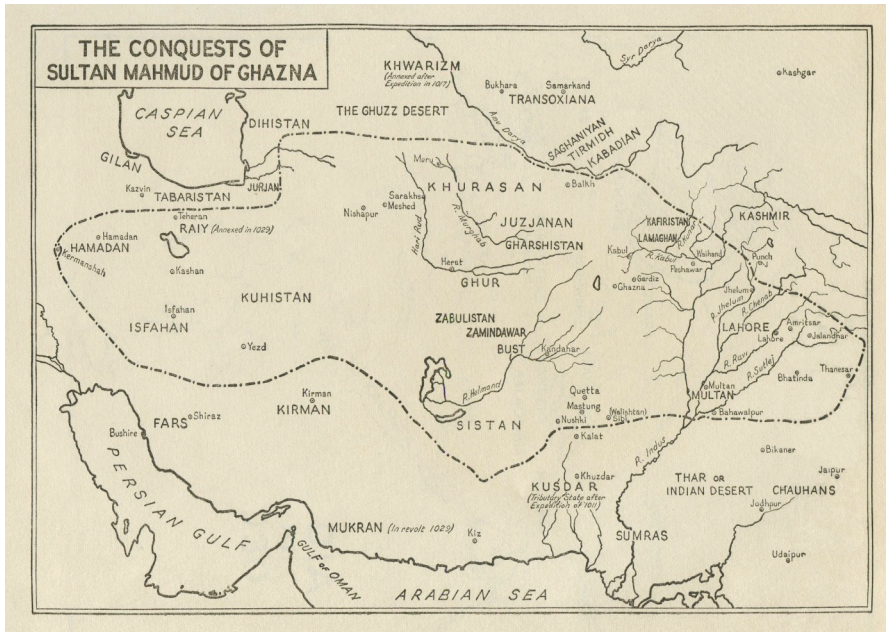
De Samaniden was een Perzische dynastie (819-999) die over een groot deel van Centraal-Azië, met o.a. Transoxanië¹ en Khorasan,² heersten en hadden als hoofdsteden Buchara, Samarkand en Herat. Na de Arabische verovering herstelden zij oud-Perzische tradities en het Perzisch als voertaal.

Door een verzwakking van de Samaniden wisten de Ghaznaviden, een Perzisch-Turkse dynastie tussen 975 en 1187, een groot rijk te stichten dat gebieden in Perzië (tot in Ray en Hamadan), Afghanistan, Transoxanië en het noorden van Indië omvatte. Hun hoofdstad was Ghazni.

Deze bijdrage wil aan de lezers een bondige historische toelichting geven van de opkomst van deze dynastie evenals enkele munten tonen die door hun werden vervaardigd in de periode 949-1030.

Van slaven tot opstandige gouverneurs

Alp Tegin was een jongen van Turkse afkomst die op de steppe werd gevangen genomen en als slaaf in Bukhara, tegenwoordig een van de belangrijkste steden in Oezbekistan maar toen de hoofdstad van het Samanidische Rijk, werd verkocht. Hij wist zich op te werken en binnen het leger aangesteld te worden als hoofd van de koninklijke wacht van emir Hamid Nuh I (943-954). Tijdens de regeerperiode van Nuh's zoon en opvolger Abd al-Malik (954-961) werd hij benoemd tot gouverneur van Balkh en tegen 961 was hij opperbevelhebber van het Samanidische leger in Khorasan. Toen Abd al-Malik in november 961 stierf, was hij voorstander dat diens jonge zoon Nasr hem zou opvolgen. Anderen verkozen Mansur, de broer van Abd al-Malik, op de troon te plaatsen. Alp Tegin geraakte in een geïsoleerde positie en bij de troonsbestijging van Mansur werd hij ontslagen als gouverneur van Khorasan.

Uit: "An Historical Atlas of the Indian Peninsula", door C. Collin Daves, 1949, p. 25.

Alp Tegin nam zijn persoonlijke wacht en trok zich terug in Balkh. In april 962 stuurde Mansur een leger naar Balkh, maar Alp Tegin wist dit te verslagen. Hij vertrok daarna naar Zabulistan met als hoofdstad Ghazni, gelegen tussen Kandahar en Koboel. Tijdens zijn mars naar Ghazni raakte hij slaags met troepen van de lokale heersers van Bamiyan en Koboel, maar wist deze gemakkelijk te verslagen. Aangekomen in Ghazni, maakte hij snel komaf met de lokale koning Abu Bakr Lawik. Alp Tegin wist zijn positie te consolideren door zich door de Samaniden te laten erkennen als gouverneur van Ghazni. Enkele maanden later, in september 963, werd hij opgevolgd door zijn zoon **Abu Ishaq Ibrahim**.

Sebük Tegin werd geboren omstreeks 942 in Kyrgyzstan en werd op twaalfjarige leeftijd gevangen genomen door een naburige stam en verkocht als slaaf. Nadien werd hij gekocht door Alp Tegin die zich persoonlijk om hem bekommerde en er bestond een nauwe vertrouwensband. Eerst verkreeg hij de titels *Amīr al-umara* (Chef van de nobelen) en *Wakīl-e Mūtlak* (Vertegenwoordiger). Tijdens de verovering van Ghazni, promoveerde hij Sebük Tegin tot generaal en liet zijn dochter met hem trouwen. Vijftien jaar lang, tot aan de dood van Alp Tegin in **975**, was hij nauw betrokken bij de verdediging van Ghazni. Na de dood Alp Tegin, werd hij met de zegen van de Samaniden opgevolgd door zijn zoon Abu Ishaq Ibrahim als gouverneur van Ghazna. Deze stierf al in **977** en werd opgevolgd door Sebük Tegin.

Blijkbaar verzette een zekere Toghan zich tegen deze opvolging en besliste Sebük Tegin om met deze opstandeling af te rekenen. Tijdens deze afrekening veroverde hij Kandahar tot groot ongenoegen van de Shahi-koning Jayapala. Deze laatste diende weliswaar met een leger van 100.000 soldaten het onderspit te delven bij een veldslag nabij Koboel. Jayapala weigerde oorlogsbetalingen te doen en ging opnieuw met een nog groter leger, met o.a. troepen van de koninkrijken Delhi, Ajmer, Kalinjar en Kannauj, ten strijde tegen het leger van Sebük Tegin. Opnieuw moest Jayapala in de strijd, ditmaal aan de oevers van de Neelum-rivier in Kashmir, het onderspit delven. Sebük Tegin hechtte vervolgens Afghanistan, Peshawar en al het land ten westen van de Neelum-rivier aan zijn rijk.

In 994 hielp hij de Samaniden ter hulp bij het onderdrukken van interne opstanden. Nadat

hij de rebellen in Balkh en Nishapur versloeg, ontving hij de titel *Nasir ud-Din* (Held van het Geloof) en voor zijn zoon de titel van gouverneur van Khorasan en *Saif ud-Dawlah* (Zwaard van de Staat).

Sebük Tegin stierf in augustus 997 en werd, overeenkomstig de laatste wilsbeschikking op zijn sterfbed, opgevolgd door zijn jongste zoon, **Ismaïl**. Dit was niet naar de zin van de oudere broer **Mahmud** die op dat moment in Nishapur verbleef. Ismaïl was 7 maanden emir van Ghazni tot dat Mahmud zijn kroon kwam opeisen. Ismaïl werd voor de rest van zijn leven opgesloten in het fort van Guzgan.

*Sultan Mahmud en zijn leger vallen het fort van Zaranj aan.
Uit: "History of the World", by Rashid al-Din (707 AH, 1307 AD).*

Mahmud werd emir in 998 en werkte tijdens zijn regeerperiode tot aan zijn dood in 1030 aan de verdere uitbreiding van het rijk. Hij veroverde het oosten van Iran, het grondgebied van het huidige Afghanistan en Pakistan. Tijdens zijn regeerperiode werd het rijk van de Ghaznaviden onafhankelijk van de Samaniden en voerde hij de titel van Sultan.

De muntslag

De muntslag van de Ghaznaviden werd tot op heden nog niet grondig bestudeerd en gecatalogeerd. De muntslag bestaat veelal uit gouden dinars, zilveren dirhams (en zijn fracties) en koperen fals met Arabische opschriften.³

Kenmerkend voor hun munten zijn de langere titels van de emirs en de meer religieuze inscripties. Nochtans bereikte de kalligrafische kunst op hun munten een hoog niveau. Dit realiseerden zij voornamelijk met behulp van verschillende lettergrootten, wervelende arabeskvormige letters en kunstzinnige uiteinden van de verticale karakters.⁴

Om dit type van munten te identificeren is het nodig te zoeken achter de naam en/of titel van de emir,⁵ de muntplaats of de titel van de stad⁶ en de datum (Hijra – Islamitische jaartelling).

Hierna volgen enkele van hun munten met verwijzing naar de checklist van Stephen Album.

Ibrahim bin ‘Abd al-Ghaffar en lokaal Samanidisch gouverneur **Balkatekin**

Hiervan zijn enkel koperen fals gekend (resp. Album 1594 en 1595).

Cu Fals van Ibrahim b. ‘Abd al-Ghaffar, 949-956, 2,49 g, Ghazna, AH(34)3,

Album 1594, (Veiling S. Album 15, lot 450)

Dit is de eerste Islamitische munt die Ghazna als muntplaats heeft vermeld.

Sebük Tegin (Album 1596-1599)

AV dinar van Sebuktekin, 977-997, 3,62 g, Herat, AH387, A-1596.

Deze munt vermeldt de Samanidische emir Nuh III.

(Veiling S. Album 23, lot 383)

AR meervoudige dirham van Sebuktekin, 977-997, 7,97 g, Andaraba, [3]82, A-1597.

(S. Album List 276 - Nr 84927)

Isma'il (Album 1600-1601)

AR dirham van Isma'il, 997-998, 2,87 g, NM, z.d., A-1601.

Geen vermelding van muntplaats, vermoedelijk geslagen te Farwan.

(Veiling S. Album 18, lot 481)

Mahmud (Album 1602-1616)

AV dinar van Mahmud (b. Sebuktekin) 997-999, Nishapur 389, 3,93g. (A-1606).

(St. James's Auctions 35, lot 650)

*AR meervoudige dirham van Mahmud, 997-999, 11,19 g. Andaraba, 389 (A-1608).
(Veiling S. Album 18 lot 482)*

Noten

1. Transoxanië: letterlijk: *over de Oxus* en dit was de oude naam van de rivier Amu Darja. Het is de naam van het land gelegen tussen de rivieren Oxus en Jaxartes (Syr Darja) en komt grotendeels overeen met Oezbekistan, maar ook gedeeltelijk in het zuiden van Kazachstan, Tadzjikistan en Turkmenistan.
2. “Khorasan” is oud-Perzisch en betekent ‘Land van de rijzende zon’. Het is een historische regio in Centraal-Azië die overeenkomt met delen van het huidige Iran, Afghanistan, Tadzjikistan, Oezbekistan, Pakistan en Turkmenistan. In het westen werd het begrensd door de Kaspische Zee en in het oosten door het Hindoekoesjgebergte.
3. Voor een analyse en vertaling van de Arabische opschriften, verwijs ik naar het boek van Michael Mitchiner, *Oriental Coins and their values: The World of Islam*, blz. 147-150.
4. Stefan Heidemann, *Calligraphy on Islamic Coins*, in: Jürgen Wasim Frembgen (Ed.) “The Aura of Alif. The Art of Writing in Islam”, Munich et al.; Prestel 2010, blz. 161-171.
5. Zie bvb. Richard Plant, *Arabic Coins and how to read them*, blz. 50-51.
6. Zie bvb. O. Codrington, *A Manual of Muslim Numismatics*, blz. 127-202.

Bibliografie

- Album S., *A Checklist of Popular Islamic Coins*, Santa Rosa (California), 1993.
- Bosworth C.E., *The Ghaznavids: Their Empire in Afghanistan and Eastern Iran 994-1040*, Edinburgh, 1963.
- Codrington O., *A Manual of Muslim Numismatics*, London, 1904 (Reprint 1970).
- Deyell J.S., *Living without Silver: the Monetary History of Early Medieval North India*, Delhi, 1990.
- Heidemann S., *Calligraphy on Islamic Coins*, in: Jürgen Wasim Frembgen (Ed.) “The Aura of Alif. The Art of Writing in Islam”, Munich et al.; Prestel 2010, blz. 161-171.
- Marcinkowski M.I., *Persian Historiography and Geography: Bertold Spuler on Major Works Produced in Iran, the Caucasus, Central Asia, India and Early Ottoman Turkey* Pustaka Nasional, Singapore, 2003.
- Mitchiner M., *Oriental Coins and their values: The World of Islam*, Londen, 1977.
- Sourdel D., *Inventaire des monnaies musulmanes anciennes du Musée du Caboul*, Damascus, 1953.
- Plant R., *Arabic Coins and how to read them*, London, (2nd ed.) 1980.
- Sourdel D., *Un trésor de dinars gaznavides et salguquides découvert en Afghanistan*, in: Bulletin d'études orientales, vol. 18 (1963-64), blz. 197-219.
- Thomas E., *On the coins of the Kings of Ghazni*, in: Journal of the Royal Asiatic Society, vol. 9 (1848), blz. 267-387.
- Thomas E., *Supplementary contributions to the series of coins of the Kings of Ghazni*, Ibid, vol. 17 (1859), blz. 138-208.

Patrick Pasmans